

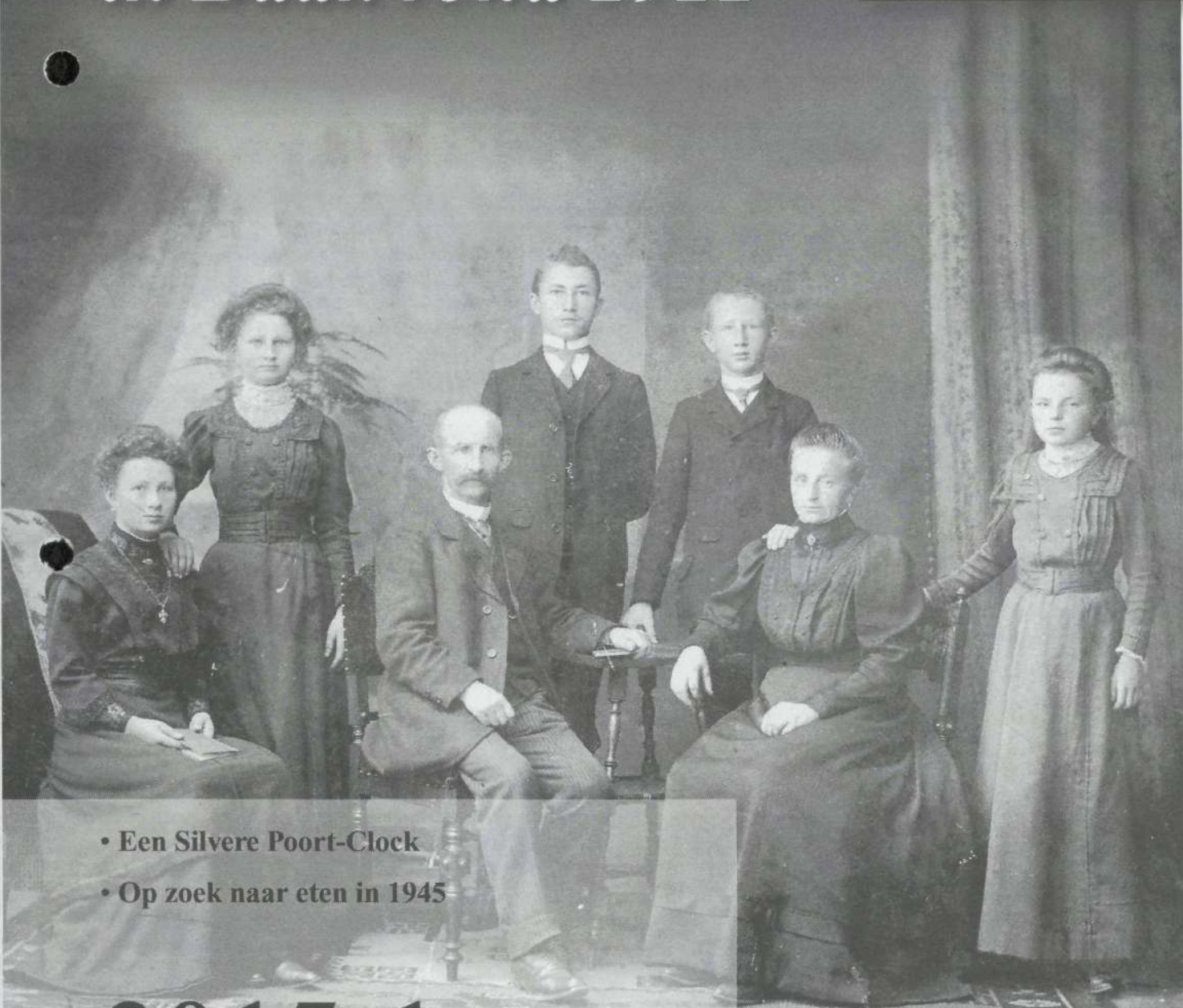
• DE ZWERFSTEEN

PERIODIEKE UITGAVE VAN DE HISTORISCHE VERENIGING STEENDEREN

*“Familie Sessink
in Baak rond 1911”*

HVS

www.historischeverenigingsteenderen.nl

-
- Een Silvere Poort-Clock
 - Op zoek naar eten in 1945

• 2015-1

In de hongerwinter van 1944/1945 kwamen veel mensen uit het westen van Nederland naar het oosten, ook naar de Achterhoek. In deze Zwerfsteen vindt u het verhaal van een mevrouw die als jong meisje van dertien met haar vader en jongere broer van elf, van Rotterdam naar Toldijk kwam. Ze waren zo gezegd "op zoek naar eten", iets wat we ons in de huidige tijd van overvloed haast niet meer voor kunnen stellen. Het is inmiddels al weer 70 jaar geleden dat ons land gebukt ging onder de WOII.

In die tijd zo'n 70 jaar geleden stond in Steenderen en omgeving alles blank in verband met het hoge water. In die periode eind februari ben ik geboren. Dokter Buurke moest met de roeiboot opgehaald worden uit Steenderen en noodgedwongen bij ons op de boerderij De Halve Welle blijven logeren. Na de geboorte van een zoon werd hij betaald met boter, kaas, eieren en vlees, want geld was niets meer waard. Een neef van mijn moeder Gerrit Beker die hier ondergedoken zat, werd er op uit gestuurd om de buurt in te gaan en de heugelijke geboorte van Gerard aan te zeggen zoals dat toen nog te doen gebruikelijk was. Hij ging op weg in een roeiboot en ging één voor één de burens af. Overal in de Bakerwaard werd hij met veel enthousiasme ontvangen, men was blij eens weer goed nieuws te horen. Bij iedereen moest hij een borrel drinken, die men voor bijzondere gelegenheden had bewaard. Thuis maakten ze zich erg ongerust waar bleef Gerrit nou, hij had al lang thuis kunnen zijn. Toen er ook nog een V1 bom in de Bakerwaard bij 't Hammink (Breukink) terecht kwam wisten ze helemaal niet meer wat te doen. Mobieltjes waren er in die tijd nog niet. Bij thuiskomst heel wat uren later, werd Gerrit gevraagd of hij niet

ontzettend bang geweest was toen die bom naar beneden kwam. "Och antwoordde hij ik heb er niet veel van gemerkt, ja het golfde wel wat, maar ik ben maar door gevaren.

De redactie van de Zwerfsteen is in 2015 al weer volop aan het werk geweest om deze eerste uitgave van dit jaar klaar te krijgen. Het is hen ook deze keer gelukt om een blad met historisch interessante artikelen samen te stellen. Het schrijven vormt niet het grootste werk, maar het doorlezen van oude geschriften en de verhalen van de mensen te noteren, dat alles kost enorm veel tijd. Als bestuur zijn we maar wat blij met zo'n actieve redactie. Dank hiervoor!

Ook in deze Zwerfsteen een artikel van de hand van Bertus Rietberg uit de indrukwekkende serie: Werken en Wonen langs de Zutphen-Emmerikseweg, deze keer uit Baak. Een heel bijzonder verhaal. Wim Jansen verteld over een boekje, geschreven in 1614. Heel bijzonder.

Tot slot hoop ik u allen te mogen begroeten op onze ledenvergadering op 9 maart aanstaande, waar Rieks Eggens na de pauze wat vertellen zal over oude molens (sommige zijn verdwenen) in en om Steenderen.

Ik realiseer me dat ik schrijf u allen graag te willen begroeten, bij nader inzien is dat misschien wat te veel gewenst dit met het oog op de capaciteit van de zaal, daar we momenteel 360 leden hebben! Nog vijf erbij en we hebben even veel leden als dagen in het jaar en daar gaan we voor.

Gerard Huetink,
voorzitter ■

HVS

COLOFON

De Zwerfsteen is de kwartaaluitgave van de Historische Vereniging van (de voormalige gemeente) Steenderen, opgericht 1 juni 1992.

REDACTIE

Eindredacteur en layout:
Robert Sesink
Kastanjelaan 23
7221 GC Steenderen
Tel. 0575-450743
Email: robert@sesink.nl

Redactieleden:
Mieke van der Valk
Herman Nieuwenhuis

Correctie: Anneke Parent

BESTUUR

Voorzitter:
Gerard Huetink
Bakerwaardseweg 15a
7226 LR Bronkhorst
Tel. 0575-472283

Secretaris/bezorging:
p.a. Diane Teunissen
Bobbinkstraat 28
7223 LW Baak
hvs.1992@hotmail.com

Penningmeester:
Maurice Cremers
A. Ariënsstraat 35
7221 CA Steenderen
Tel. 0575-555815

LEDEN

Willy Pasman, 0575-452457
Diane Teunissen, 0575-441910
Bertus Rietberg, 0575-452004

ARCHIEF

Ons archief aan de Hofstraat 4 te Baak is op donderdagmiddag en elke eerste dinsdag van de maand van 18.30 uur tot 21.00 uur voor leden en geïnteresseerden geopend. Email: h-v-s@hetnet.nl

CONTRIBUTIE

De contributie bedraagt 25 euro per jaar per adres.

Regiobank Steenderen
Bankrekening:
NL16 RBRB 0685 2897 10,
t.n.v. Hist. Ver. Steenderen.

Losse nummers van de Zwerfsteen zijn te verkrijgen bij het secretariaat. Kosten: 5 euro per stuk; 7,50 euro in geval van omvangrijker uitgaven.

ISSN: 1386 - 5943
Oplage: 415

Heeft u een nieuw mailadres, of is deze nog niet bekend bij de HVS?
Stuur dan een mail naar
hvs.1992@hotmail.com.

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Werken en wonen langs de

Zutphen-Emmerikseweg

Reeks verhalen over de geschiedenis van de middenstand en de industrie langs de ZE-weg én van de mensen die er woonden van ca. 1900 tot ca. 1960. De artikelen zijn voor een groot deel gebaseerd op interviews met mensen die deze periode hebben meegemaakt of kunnen putten uit verhalen van hun ouders of grootouders. De foto's komen veelal ook van de bewoners. Zo nu en dan maken we een klein uitstapje buiten de ZE-weg of buiten deze periode als dat in het verhaal past.

Door Bertus Rietberg

W. J. L. Sessink

Kleding naar maat

Bekroond met ere- en eerste prijzen

•

Baak bij Zutphen

Telefoon 1

Giro 68507

Briefhoofd rekening

Overgrootvader

B.W. Sessink 1816-1896

Bernardus Wilhelmus
geboren op 22 jan. 1859.

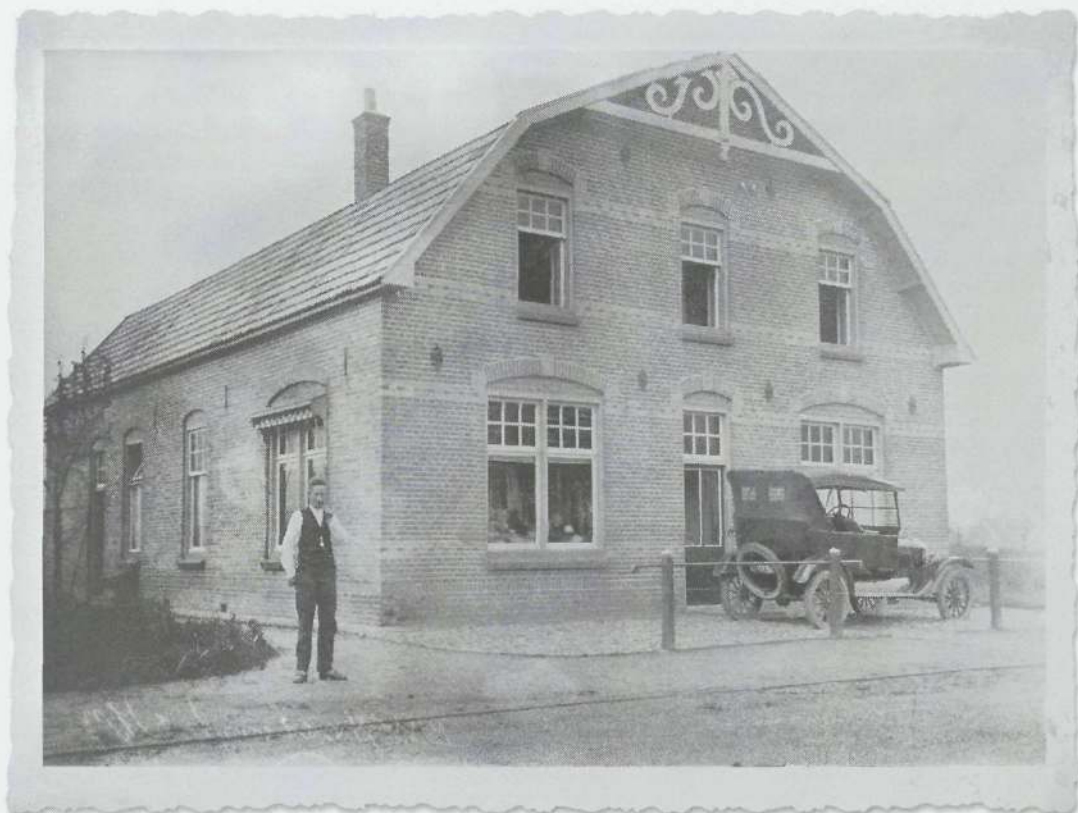
Kleermakerij W.J.L. (Willem) Sessink ZE weg D 168 tel 212 (ZE weg 129 in Baak)

Het Baakse verhaal van de kleermakers Sessink pakken we op in 1784. Op 14 juli 1784 wordt Jan Sessink geboren. We vinden hem in het eerste register van de Burgerlijke Stand (ca. 1820) als kleermaker op het huis Baak no. 301, "de Trompet" aan de Dollemansstraat. (Pater Koekkoek, blz. 357). Hij trouwt op 31 mei 1813 met Geertruida Maria Manders, geb. 1786, en waarschijnlijk vanaf die datum huurt "meester-kleermaker Jan Sessink" de Trompet van Dominicus Philipsen. Ze krijgen zes kinderen waarvan er twee jong overlijden. Moeder Geertruida Johanna Manders overlijdt op 21 nov. 1822, 35 jaar oud. Jan Sessink blijft achter met vier jonge kinderen: Hendrika Theodora, 1814, Bernardus Wilhelmus, 1816, Jan Sessink (jr.), 1818 en Franciscus Antonius 1820. Hij hertrouwt niet, en dat was voor die tijd bijzonder. Ruim 10 jaar later, met St. Peter 1832 (22 febr.) verhuizen ze naar de overkant van de Dollemansstraat, maar met St. Peter 1846 gaan ze weer terug naar de Trompet. Beide huizen waren overigens dubbel bewoond. H.F. Jansen was schoenmaker, Joh. Hofstede was wever. Dan verhuizen ze in 1858 naar D 84a, (nu Langendijk 1, Jansen "Broenenbarg"). Ook daar werken de broers Jan (boer en timmerman) en Franciscus Antonius (kleermaker) ruim 10 jaar met hun vader samen. Na het overlijden van hun vader Jan Sessink sr. op 30 mei 1867 scheiden

de wegen van timmerman/boer Jan Sessink jr. en kleermaker Franciscus Hendricus Sessink. Jan is blijkbaar meer boer en blijft aan de Langendijk. Daar ligt dan al een flink stuk goed bouwland. Hij heeft nog wel een timmermansknecht en een klompenmaker in dienst.

Broer Franciscus trouwt op 28 aug. 1868 (net 48 geworden!) met zijn 29-jarig buurmeisje Grada Willemina Smeenk (geb. 1 juni 1839). Ze vestigen zich op 28 sept. 1868 met de kleermakerij in een nieuw gebouwd pand aan de nieuwe verbindingsweg tussen Baak en Toldijk die in 1848 gereedgekomen was. (Baak D 8a, wordt later D10). Ook deze Sessink-tak zal daar tot ca. 1970, zij het op kleine schaal, kleermakers blijven voortbrengen. Zij komen t.z.t. aan de beurt.

Hun oudere broer Bernardus Wilhelmus (geb. 15 jan. 1816) waren we even uit het oog verloren. Hij werkt vanaf 1832 (hij is dan 16 jaar) eerst een paar jaar in Warnsveld, dan bij een aantal boeren in Toldijk en Baak als knecht, en in 1843 ook bij de heer van Baak. In 1850 gaat hij werken op de boerderij bij broer en zus Lankhorst in Toldijk. Elisabeth Engelina Lankhorst is van zijn leeftijd, zij raakt zwanger en ze trouwen op 29 april 1854. Hun zoon wordt op 22 juni 1854 bij Lankhorst geboren. Bernardus Wilhelmus Sessink vertrekt dan met zijn vrouw en het kind naar Wierden. Opvallend is dat zwager Albertus Coenradus Lankhorst met hen meegaat naar Wierden. Daar in Wierden wordt op 22 jan. 1859 weer een Bernardus Wilhelmus Sessink geboren. Deze

Het huis van fam. Sessink
in Baak rond ca 1925.
Afgebroken in 1993.

Bernard, de vader van de latere Willem Sessink, zien we op 17 nov. 1873 vanuit Gorssel terugkeren als 14-jarige kleermakersknecht bij zijn oom, Franciscus Antonius Sessink in Baak op het adres D 10. (Bekelt). (Zijn ouders waren inmiddels naar Gorssel verhuisd).

Hij werkt daar ruim 13 jaar, met een onderbreking van een jaar van april 1881 tot mei 1882 naar Twello. Je mag ervan uitgaan dat hij daar bij zijn oom het vak van kleermaker geleerd heeft. Op 23 maart 1888 (hij is dan 28 jaar) gaat hij in de kost op Baak nr. D 138, bij de 50-jarige timmerman Gerhardus ten Brink en zijn zuster Hendrika Maria ten Brink, die met hun 25-jarige nicht Helena Johanna Tolkamp naast het Bruenshuus in Baak wonen. Daar bloeit de liefde tussen hem en Helena Johanna Tolkamp op.

Hij is 30 jaar als hij op 23 augustus 1889 een woning met een werkkamer (voor de kleermakerij) laat bouwen, vlak naast het Bruenshuus, even buiten Baak, richting Zutphen. Het pand met de opvallende afgeronde bovenhoeken in de raamen deurkozijnen staat er nog steeds, vlak aan het fietspad. (ZE weg 104/106) Het pand kreeg als eerste adres D 145a.

Bestek en tekening van die aanbesteding zijn bewaard gebleven. Reint Cornegoor, aannemer uit Warnsveld, krijgt de klus voor f 1672,-. Architect C. Boogman te Steenderen krijgt f 45,- voor "het maken van een tekening en bestek, begroting en

opzicht van een nieuw woonhuis". In het bestek staat vermeld dat er een "werkkamer" van ca. 15 m² in het pand komt. Dit was de kamer aan de weg, aan de Baakse kant van het pand, met vóór en opzij een -voor die tijd- flink groot raam. Dat was de kamer met het meeste daglicht. Dat moest de kleermakerij worden. Verder zat in het achterste deel van het pand nog een soort deel met een geitenhok en een hok voor twee varkens. Aannemer Cornegoor gaat voortvarend te werk want de eerste termijn van 1114 gulden wordt al betaald op 26 november van dat jaar (1889), twee maand na de aanbesteding. De tweede termijn van f 425,- wordt op 16 jan. 1890 betaald. Het huis was toen dus al klaar. Er wordt waarschijnlijk nog wat gesteggeld over de afwerking want de laatste f 100,- wordt pas in aug. 1890 betaald. Opvallend

DE NOTARIS
BEKER
te Steenderen
zal Dinsdag 18 Juli 1892, 's nam.
5 uur, in het Logement „de
Zwaan" te Steenderen,
publiek verkoopen:
...
1. Voor B. W. Sessink, 1 pers.
Rogge vóór het huis van ver-
koop bij den Tol te Baak.
2. Voor Geor. Onstank, 2 pers.
Rogge bij de Trumpet bij het Baak-
sche veld.

Graafschapbode
juli 1892

*De timmerwerken, selders en sijn oors besochten, niet veldsen getel.
opzigt, van zaart en lonster, ponal bissen van dreeg hout, londer
anis getelch, van het bestek vóór en opzij die tijd- flink groot
raam al dellen en vonden!*

1889 12 Bestek en tekening

*De besteking geschied in het openbaar ten huize van C. Stabbebeck
te Baak, op vrijdag den 23 den Augustus, des na middernacht ten 5 uur, 1/2
de con zijng ten huize van de besteking! De besteking vóór en opzij die tijd-
flink groot raam al dellen en vonden, sijn in zijng het veld te gannen vóór in
de dreeg, hoo en van veldsen veldsen, eveneens van hoo ganneden
van veldsen veldsen veldsen, het veldsen besteking vóór en opzij die tijd-
flink groot raam al dellen en vonden, De veldsen vóór*

Klein deel van het bestek uit 1889.

Den 31 October 1889 zijn te STEENDEREN gehuwd:
Bernardus Wilhelmus Sessink
Helena Johanna Tolcamp
 UIT DIT HUWELIJK ZIJN GEBOREN

NAMEN DER KINDEREN.	GEBORTEPLAATS.	DATUM VAN GEBORTE.	AANMERKINGEN.
<i>Hendrika Antonia</i>	<i>Steenderen</i>	<i>12 Augustus 1890</i>	
<i>Bernardus Wilhelmus</i>	<i>idem</i>	<i>10 Augustus 1892</i>	
<i>Bernardus Johannes</i>	<i>idem</i>	<i>22 Juli 1895</i>	
<i>Marie Henriëta</i>	<i>idem</i>	<i>8 April 1897</i>	

Bij de aangifte van Geboorte en Sterfgevallen moet dit bereij vertoond worden.

Het trouwboekje met de namen voluit.

Op de foto het gezin Sessink rond 1911. Ze woonden en werkten toen nog in het pand buiten Baak, richting Zutphen, nu ZE-weg 104/106. V.l.n.r.: Dora, Marie, vader B.W. Sessink, Willem, Bernard, stiefmoeder Hendrika en Hentje.

is dat architect Boogman pas op 10 mei 1892 zijn geld krijgt.

Bernard trouwt in datzelfde jaar, op 31 oktober 1889, met de drie jaar jongere Helena Johanna Tolcamp uit Steenderen. In de zeven jaren daarna krijgen Bernard en Helena Johanna vier kinderen, Doortje, Willem, Bernard en Marie.

Het bedrijf heeft volop werk, want er zijn vrijwel voortdurend twee kleermakersknechts in dienst. Dan slaat begin 1900 het noodlot toe. Helena Johanna Tolcamp overlijdt op 31 maart 1900 op 37-jarige leeftijd. Bernard Sessink blijft achter met vier kleine kinderen van (bijna) 3, 4, 7 en 9 jaar en een nog vrij jonge kleermakerszaak en hij heeft een acuut probleem.

De Pastoor van Baak zat in diezelfde tijd óók met een probleem. Hij zat met een jonge vrouw van 20 jaar die – ook in maart 1900 (28 mrt.) - ongehuwd moeder was geworden van een dochter. Ze heette Hendrika Antonia Brink (geb. 23 mei 1874) uit Vorden en was in betrekking geweest bij het kasteel in Baak. Niemand wist hoe ze aan dat kind kwam. Hoe en door wie de pastoor bij haar betrokken was, was ook niet

duidelijk maar de pastoor was in elk geval ingeschakeld om een oplossing voor het meisje en het kind te zoeken.

De pastoor laat er geen gras over groeien. Er is een acuut probleem, en hij vindt acuut een oplossing. Bernard Sessink hertrouwt op 20 juli 1900, vier maanden na het overlijden van zijn eerste vrouw, met de 15 jaar jongere Hendrika Antonia Brink. Haar drie maanden oude dochtertje past qua leeftijd goed bij de rest van het gezin, met kinderen van 9, 7, 5 en 2 jaar. Bernard accepteert het dochttertje als zijn eigen kind. Er komen verder geen kinderen uit deze relatie.

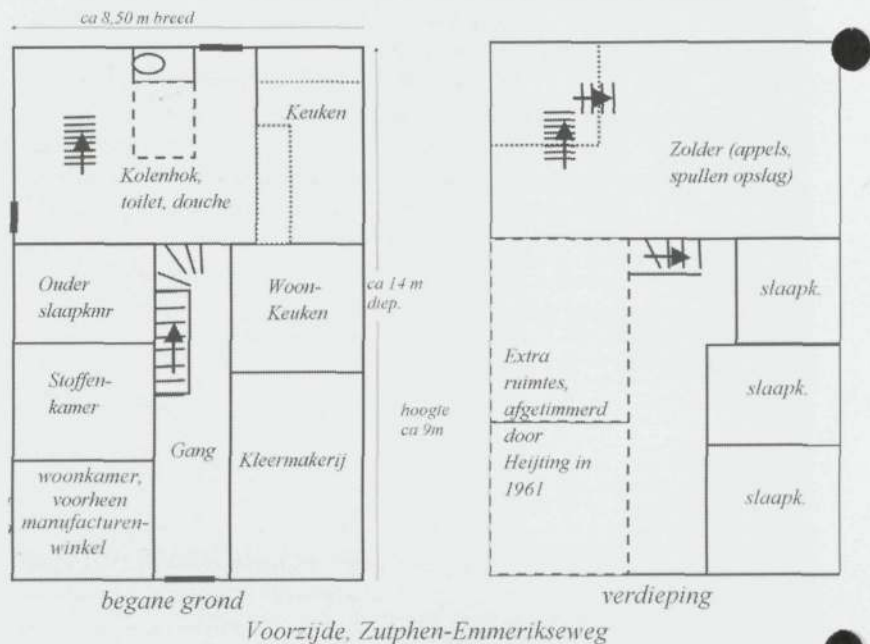
Van 1900 tot 1923 is het vervolgens rustig in het gezin Sessink in het pand even ten noorden van het Bruenshuus. Over die jaren zijn ook weinig gegevens bekend. Wat ik heb kunnen vinden is een publieke verkoop van een perceel rogge "bij den Tol" in de Graafschapbode in juli 1892. Blijkbaar had Sessink een stukje grond in gebruik tegenover het huis, aan de andere kant van de ZE-weg. Daar stond toen een tolhuisje.

Rond 1920 verwerft Bernard Sessink ca 1500m² grond naast de winkel van Hetterscheid, (de latere winkel van Schooltink) en bouwt daar een nieuwe, aanzienlijk grotere kleermakerij met uiteraard ook een woongedeelte (later ZE-weg 129). Het wordt een mooi groot pand met een geknikte kap. De kleermakerij had grote ramen aan de noordkant.

Hentje, de jongste dochter, is in 1926 getrouwd met Gerrit Onstenk uit Zutphen. Ze vertrekt op 2 oktober 1926 naar Berg en Dal bij Nijmegen. Ook zoon Bernard gaat dan elders werken. Stiefoma Hendrika blijft na het overlijden van opa Bernard in 1929 nog tot 1939 in Baak. Dan vertrekt ze naar Nijmegen naar haar dochter Hentje en schoonzoon Gerrit Onstenk. Oma Hendrika woonde daar nog 34 jaar, tot 1973. Haar laatste jaren sleet ze in Mill in bejaardentehuis Paus Johanneshove. Ze werd 99 jaar oud. Willem Sessink, (geb. 10 aug. 1892) trouwt in 1942, op zijn 50e, met de 20 jaar jongere Gine Halman (Regina Hendrika Anna Halman, geboren 3 juli 1912 in Glanerbrug). Hij bevestigt daarmee een meer voorkomend fenomeen in de familie: laat trouwen met een jonge vrouw. Ze krijgen twee zoons, Ben (overleden 1995) en Frans Sessink.

Frans: "Mijn broer Ben maakte me hier op attent: de trouwdag van mijn ouders was 3-3-1943, mijn broer Ben was zelf van 9-9-44, ik ben van 2-2-49 en de oudste zoon van Ben is van 10-10-1970.

De bloeiperiode van kleermakerij Sessink

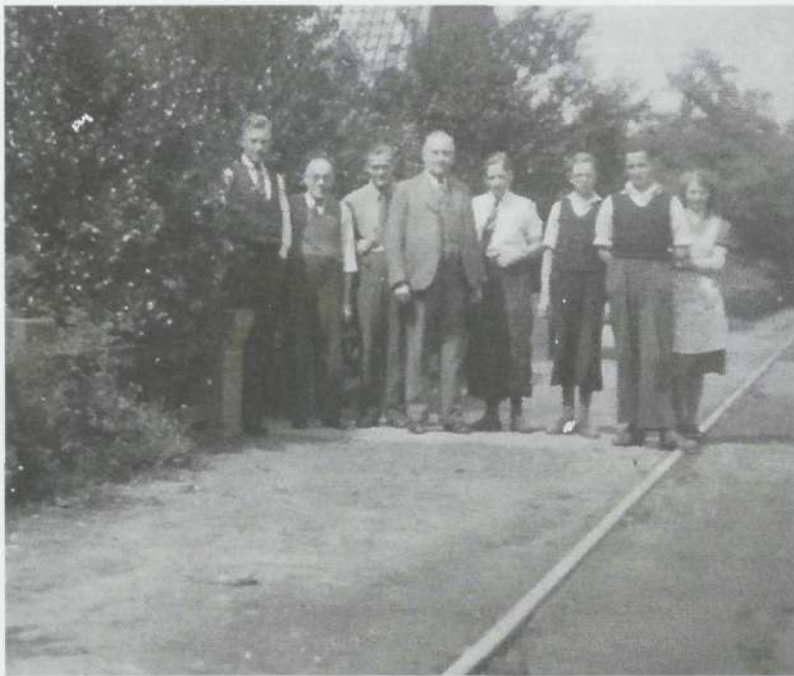
Plattegrond Kleermakerij W.J.L. Sessink in Baak.

in Baak was rond 1952-1953. Toen werkten er soms wel 15 tot 18 mensen. Kleermakerij Sessink behoorde daarmee, met timmerfabriek Roordink, houtzagerij Veenhuis en de Coöperatie - kortstondig - tot de grootste werkgevers in Baak.

Frans Sessink: Vader was een beetje "motor- en autogek". Hij had, in elk geval tot 1950, twee luxe wagens, twee personenauto's zouden we nu zeggen. Maar hij was aan de andere kant ook zuinig. Hij berekende precies de kosten per gereden km van beide auto's. Hij had ook al vroeg een taxivergunning. Je mocht dan een auto verhuren. Op verschillende trouwerijen heeft hij het bruidspaar gereden, soms samen met Hent Busink die ook een taxi had. In 1965 heeft Co Veenendaal de taxivergunning, na lang aandringen, van hem gekocht. Dat werd toen taxibedrijf Veenendaal.

Frans Sessink: Toen opa overleed in 1929 woonde mijn vader Willem nog thuis. Willem heeft toen de kleermakerij overgenomen.

Frans Sessink: Tante Hentje, mijn stieftante, is rond 1926 getrouwd met Gerrit Onstenk uit Zutphen. (Gerhardus Jozephus Onstenk was op 24 juli 1901 op het Bekelt (nu Eliesen) geboren en heeft daar tot mei 1924 gewoond.) Oom Gerrit en tante Hentje waren mijn peetoom en

Willem Sessink te midden van zijn personeel, ca 1950.

Eén van de diploma's van Willem Sessink.

peettante. Ze zijn later naar Berg en Dal bij Nijmegen verhuisd.

Twee dochters van Gerrit Onstenk, Wiesje en Irene, waren zo rond 1992 benieuwd wie nu eigenlijk hun biologische opa was. Ze maakten een afspraak met de pastoor in Baak en op een zondagochtend - het was net in de tijd dat de parochies opgesplitst waren - zou de pastoor naar Baak komen, en "dat boek openslaan". Wiesje en Irene hadden er een gezellig weekend van gemaakt, logeerden bij Bakker in Vorden, en ze belden op afgesproken dag en uur aan bij de pastorie in Baak. De pastoor kwam aan de deur en zei: "Ik heb dat boek opengedaan, maar ik mag er niks van zeggen".

De dames gingen onverrichter zake naar huis met meer vragen dan waarmee ze waren gekomen. Wat is hier aan de hand? Welk geheim rust er op onze opa?

Wiesje is kort na 1992 overleden en er is toen verder niet meer naar antwoorden gezocht. In 2000, 100 jaar na de geboorte van Hentje, zijn de archieven openbaar geworden, en toen was één van de kinderen van Wiesje of van Irene (dat weet ik niet precies) in Doetinchem in archieven aan het neuzen geweest en die kwam het verhaal tegen. Daar stond bij wie de vader van het kind was. Dat was Theodorus A. Helmich, van het kasteel in Baak.

Ook werd toen duidelijk dat er rond 1920-1925 met geld geschoven was, omdat opa Hendrika Antonia Brink had geaccepteerd als vrouw en Hentje als zijn dochter. Ook werd toen duidelijk dat de grond voor het nieuwe pand (tegenover Herfkens) door het kasteel beschikbaar was gesteld.

De pastoor had blijkbaar zwijgplicht in deze zaak, ook in 1992 nog! Daarom hebben wij het nooit geweten. Mijn moeder heeft er ook nooit over gepraat, behalve één keer, kort voor haar overlijden in 1977. Toen zei ze: "Weet je wie de vader is van tante Hentje? Dat is er een van Helmich". Maar dat is toen niet tot me doorgedrongen. Ik was denk ik 27 jaar toen ze dat vertelde. Tante Hentje was gewoon mijn tante! En hun kinderen waren gewoon onze neven en nichten! Waar heb je het over. Ik was daar totaal niet mee bezig! Wanneer je terug kijkt kan ik alleen maar zeggen dat de familie Helmich de misstap van hun zoon heel erg correct heeft afgehandeld."

"Het bedrijf is na het overlijden van W.J.L. Sessink in maart 1969 nog doorgezet door mijn moeder Gine met de eeuwig trouwe knecht Sjef Aalberts. Toen deze een half jaar later (16 sept. 1969) overleed aan een gevaarlijke vorm van geelzucht is het bedrijf gestopt. De voorraad stoffen, het klantenbestand en de patronen van de klanten zijn toen overgedaan aan kleermakerij Ernst in Doetinchem. Willem Sessink overleed op 11 maart 1969 in het ziekenhuis van Zutphen, zijn vrouw Regina (Gine) Halman op 1 juni 1977 te Baak". ■

Een Silvere Poort-Clock

Op het archief is men altijd blij als er een familie langs komt met een tasje, met wat oude papieren en/of boeken, hetzij om te schenken of om zomaar te laten zien, zo ook hier.

Door Wim Jansen

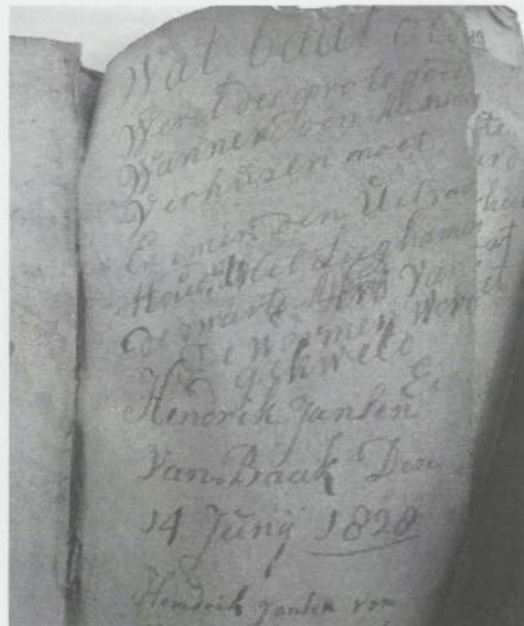
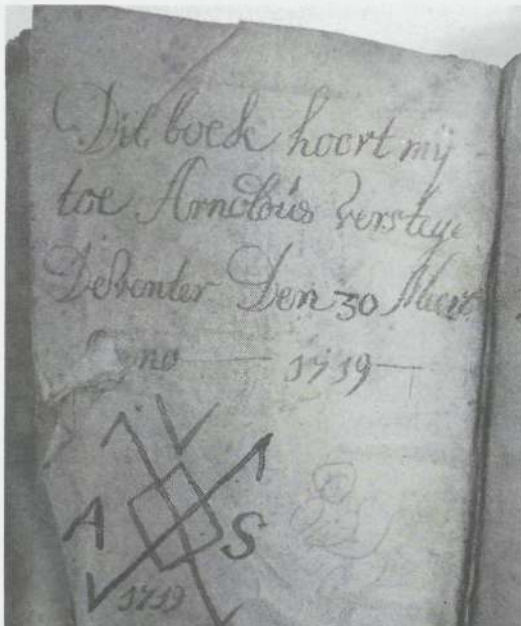
Enkele weken geleden kwam Geert Jansen van de Koedokter met een plastic tasje bij het archief langs om wat oude papieren te laten zien, met daarin ook dit boekje. Het boekje valt bijna uiteen, de bladeren zijn bruin verkleurd. Gelet op de hoeken van de bladzijden, is het in het verleden veel gelezen. De meeste lege bladzijden zijn beschreven met een ganzenveer en/of potlood; onsamenhangend maar ook o.a. met de tafel van 3.

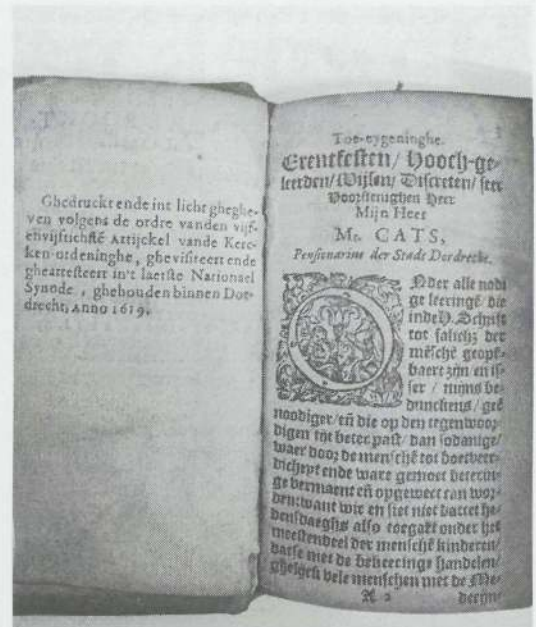
Titel van het boekje: Een Silvere Poort-Clock
Welckers ghelupt machtich is om door de ghenade Gods in te winnen een heploos Werelts-Kint. Eerst inde Engelsche tale befschreven door THOMAS TYMME, ende is op verschepden repfen in Nederduptfch na gedruet/ Ende nu vermeerdert Met eene corte Uitlegging Abrahami Schulteti, op den bloedighen Kampf Jefu Chrifti in den dode.

Ghedrckt ende int licht ghegheven volgend de ordre vanden vijfenvijftichfte attijckel vande Kercken ordeninghe, ghevifteert ende ghearrefteert in't latfte Nationael Synode, ghehouden binnen Dordrecht, anno 1619.

Het is uitgegeven door:
'T ARNHEM, Arnhem, 25p Jacob van Biefen woonende inde Turfstraet inde vergulde Bijbel. Jaartal 1624, 1022 pagina's, Halfleer met versleten ribben. 13,5 x 8 x 2,3 cm.

Het voorwoord is van Damis van Rybeecr in een briefvorm geschreven, rekening houdende met de nationale synode anno 1619, gericht aan Mr. Cats, die hem aangeeft dat het de mens was gegeven om gehoor te geven aan Gods roepstem

en je bij berouw nog in je laatste uren door de 'poorte der genade van Jesus Criftum' nog de hemel kunt bereiken.

Inhoud

De inhoud geeft een geschiedenis weer uit een tijd van een 'gitzwart' mensbeeld. De leerregels verboden uitdrukkelijk 'de verborgenheden en diepten Gods curieuselijk (nieuwsgierig) te onderzoeken' wat in dit boekje gedaan werd en daarom was dit boekje zo populair.

Thomas Tymme

De schrijver van dit boekje Thomas Tymme, (-1620) was een Engelse geestelijke, vertaler en auteur. Hij studeerde theologie aan de universiteit van Cambridge en schreef een tiental boekjes waaronder dit boekje. Hij combineerde puriteinse opvattingen met een positieve kijk op de wetenschap. Hij schreef dit boekje in 1614.

Eigenaren

Wie de eerste eigenaar van dit boekje is geweest, is niet bekend. Wel staat met een ganzenveer geschreven: 'dit boek hoort mij toe Arnoldus Verstege, Deventer den 30 Maart anno 1739'.

Op 24 juni 1828 wordt Hendrik Jansen te Baak eigenaar en hij schrijft als volgt:

'Wat baut des Weveldes grote goed
Wanneer de mensen verhuizen moet,
En men den Uit vast Hout. Het lieghamer
De zwarte van den marmer word gekweld'.

Hendrik Jansen van Baak, Den 14 junij 1828

Het is een bijzonder zeldzaam boekje, geschreven nog voor *De Synode van Dordrecht*, die tussen 13 november 1618 en 9 mei 1619 gehouden werd. ■

Op zoek naar eten in 1945

Gera van den Bremen-Geluk is van eind januari 1945 tot begin augustus 1945 in huis geweest bij de familie Klein Holte in Toldijk. Gera was de oudste dochter uit een gezin met vijf kinderen. Het gezin woonde in 's-Gravenhage, maar omdat hun huis in het zgn. "spergebied" lag, mochten ze daar niet meer wonen. Het grootste deel van de oorlog hebben ze daarom doorgebracht in Kralingseveer in het ouderlijk huis van hun moeder. Het dorpje Kralingseveer is tegenwoordig onderdeel van een kleine wijk in het oosten van Rotterdam. Ze beschrijft de tocht die ze eind januari 1945 met haar vader en haar broer maakte van Kralingseveer naar de Achterhoek en haar ervaringen in de periode die ze daarna in Toldijk heeft doorgebracht. Ze heeft haar aantekeningen en herinneringen in 1996 opgeschreven op verzoek van de jubileumcommissie voor het 125-jarig bestaan van het Christelijk Onderwijs in Toldijk.

Door Gera van den Bremen-Geluk

Toen de Duitsers in West-Nederland (eind 1944-begin 1945) het voedseltransport lam legden en ook nog gas en licht afsloten brak de "Hongerwinter" aan, zoals dat toen werd genoemd. Omdat wij bijna geen eten meer hadden, besloten mijn ouders de twee oudste kinderen, mijn broer Johan (11 jaar) en ik (13 jaar) naar de Achterhoek (Gelderland) te brengen. We maakten namelijk deel uit van een gezin met vijf kinderen. Mijn vader had een adres in Barlo gekregen van mijn neef Piet Sigmond (tweede zoon van de zuster van mijn vader) die daar in de zomervakantie ging werken om wat aan te komen. Voedsel was toen ook al schaars, alles was op de bon.

Hoewel mijn ouders linnengoed en vloerkleden hadden geruild voor eten (want voor geld kon je niets meer kopen) lukte het niet meer om alle kinderen te eten te geven. We sliepen ook al onder de wollen dekens en op de molton. Brr..... wat een kriebel kriebel.

Mijn moeder heeft ook nog geprobeerd om tegen betaling bij een kinderloos boerenechtpaar één van haar kinderen onder te brengen, maar dat lukte niet. Ik herinner me nog goed haar teleurgestelde verdrietige gezicht.

Alleen een vriendin van mijn moeder, tante Marie Boer (zo noemden wij haar) bood aan de baby

van zes maanden in huis te nemen. Ze was niet getrouwd en was zelfs licht lichamelijk gehandicapt en woonde samen met haar jongste zuster die onderwijzeres was. Via haar boerenfamilie kon ze aan melk, erwten en bonen komen, en ook hout om de kachel te kunnen stoken. Zo is mijn zusje Stieneke in leven gebleven door de erwten of bonen in de koffiemolen te malen en dan op te koken met melk. Ze had vaak last van buikpijn, want dit was natuurlijk geen babyvoeding.

Zo gingen we de laatste week van januari 1945

op pad. Mijn vader bracht ons weg. We werden nagezwaaid door mijn moeder die met drie kinderen achterbleef. Wat moet er door haar heen zijn gegaan, toen ze ons uitzwaaide. Wat zal ze gedacht hebben? Zie ik ze ooit nog terug? Het was een nare tijd. Zelf besepte ik dat niet zo. We hadden één fiets met anti-plofbanden (houten banden) met achterop de bagage. Het was erg koud. Er lag een dik pak sneeuw. We hadden kranten tussen onze kleren gedaan om ons tegen de ergste kou te beschermen. Ik weet nog dat ik een lange fluwelen puntmuts op had, met lange flappen, afgezet met grijs astrakan en een donkere "gekeerde" jas. De binnenkant van de jas was vaak nog goed en omdat er niets te koop was werden oude jassen "uitgetornd" (de naden) en weer opnieuw in elkaar gezet, maar dan met de binnenkant buiten. Mijn moeder was een ster in het maken van oud naar nieuw.

"We werden nagezwaaid door mijn moeder die met drie kinderen achterbleef. Wat moet er door haar heen zijn gegaan, toen ze ons uitzwaaide."

Verder had ik onder mijn lange broek een pyjamabroek, kniekousen en kaplaarzen aan. Mijn vader, die alleen als het heel koud was iets op zijn hoofd zette, had een alpinopet op. Hij droeg die altijd op de Franse manier, als hij die dan op had, groette hij bekenden vaak met "Bonjour". Johan had een grijze wollen muts op. We liepen vanaf Kralingsche Veer (Alexanderpolder) de IJsselmondselaan af en via de 's Gravenweg richting Gouda.

Wat ik me herinner van die tijd was de kou en de honger, bang waren we niet. Mijn zeer magere vader straalde zoveel vertrouwen uit, dat we niet bang waren.

Op een dijk in de buurt van Gouda werden we overvallen door vliegtuigen die op een Duitse militaire colonne begonnen te schieten. We liepen beneden langs de dijk. Mijn vader gooide de fiets neer en duwde ons tegen de grond, en ging ter bescherming bovenop ons liggen. De kogels vlogen over ons heen, we werden niet geraakt maar mijn vader besloot toen niet meer over hoofdwegen te lopen. Toen het donker werd stopten we in het plaatsje 'Oudewater'. Mijn vader ging naar de dominee en vroeg om onderdak. Wij kwamen bij een oude weduwnaar terecht die verzorgd werd door haar nichtje. Het waren heel vriendelijke mensen. We kregen brui-

nebonensoep en een kruik mee naar bed. De volgende morgen vertrokken we vroeg, het was nog donker. Nadat we alweer wat te eten hadden gekregen (brood en surrogaatthee), gingen we via binnenwegen richting Bunnik, een plaatsje waar mijn vader voordat hij getrouwd was op het gemeentehuis had gewerkt. Daar aangekomen gingen we naar het vroegere kosthuis van mijn vader. Hij hoopte dat we daar konden overnachten, maar dat kon niet omdat ze zelf bijna geen eten meer hadden, en geen plek voor ons om te slapen, tot grote teleurstelling van mijn vader. We kregen daar wel een kopje warme thee. Ik herinner me niet dat we toen ergens hebben overnacht. We moeten verder gelopen zijn. Als we wel overnacht hebben in de buurt van Bunnik dan heb ik op dit punt een "black-out". De eerst volgende overnachting was in mijn herinnering in Lunteren, waar we via Zeist naar toe zijn gelopen. Op de Slotlaan in Zeist hebben we nog sneeuwballen naar elkaar gegooid, en moesten we van vader tussen onze benen doorkijken, hoe mooi de besneeuwde bomen waren. Het is best mogelijk dat we dat grote stuk toen in één dag gelopen hebben, we waren tenslotte via binnenwegen gegaan. Het was behoorlijk donker toen we in Lunteren aankwamen. We gingen naar de plaatselijke huisarts, hij was aangetrouwde familie van mijn moeder. We konden er overnachten en we kregen lekker warm te eten, er waren nog meer logés en het was er gezellig.

Vanaf Lunteren gingen we dwars door het bos, waarschijnlijk richting Hoenderloo. We liepen op een glad gemaakt pad waar we niemand tegenkwamen. Voor mijn gevoel zijn we toen niet ver gekomen. Waren we te moe, of kwam het door het weer, het werd super slecht, jachtsneeuw en wind. We klopten aan bij een boerderij, inmiddels was het al donker, en we vroegen om een slaapplek. We werden naar een stal gebracht waar geen licht was, en waar zeker nog wel tien mensen stonden die we niet zagen maar wel konden horen, schuifelen of hoesten en zachtjes praten. Na een lange tijd staan kwam er een man met een "knijpkat" en gaf alle mensen die er stonden twee sneden gerstebrood, een kroes water en een paardendecken en wees ons de balen stro waar we op konden gaan liggen. Dat was de naaste nacht van de hele tocht. We waren nat en koud. Ik moest tussen hen in gaan liggen, we lagen dicht tegen elkaar aan om warm te worden en te blijven. Mijn vader werd ziek van het gerstebrood en moest meerdere keren overgeven. Toen het 's morgens weer werd aangeboden weigerde hij. Johan en ik aten het wel op. Nog steeds erg koud gingen we weer op pad. We kwamen niet ver, te vermoeid en te koud.

Waarschijnlijk in Hoenderloo zocht mijn vader de pastorie weer op en vroeg om een adres om te overnachten. Dat kon op de pastorie. Daar was een geweldige ontvangst, eten en warmte en we konden ons weer eens wassen. We mochten ook de volgende dag blijven, dat was zondag, en nog een keer overnachten. We mochten in de salon slapen. Johan op twee grote crapauds aan elkaar geschoven, mijn vader op de bank, en ik op de rugkussens van de bank op de grond. We kregen goed te eten en we sliepen die dag veel. Dit was bij een "bonders" dominee (zoals dat toen werd genoemd). Het is me niet gelukt om erachter te komen hoe deze dominee heette. Ik had hem graag als volwassene nog eens willen bedenken.

Die zondag heeft mijn vader toen ook zijn persoonsbewijs veranderd. Op papier had hij zichzelf tien jaar ouder gemaakt, om te voorkomen dat hij bij een eventuele razzia opgepakt en naar Duitsland gestuurd zou worden. Hij liet het ons zien, we konden niet zien dat hij het gedaan had, het was dezelfde inkt:

Antonie Cornelis Geluk, Geb. 19 januari 1900
Hij veranderde dit in: 19 januari 1890

Dit deed hij door van de 9 een 8 te maken en van de eerste 0 een 9. Hij was nu op papier al 55 jaar oud, en meestal lieten de Duitsers mannen van die leeftijd en ouder met rust.

De volgende dag liepen we richting Brummen. Deze keer ging het lopen beter, uitgerust en met weer wat in onze maag, waardoor alles veel vrolijker leek. Ook in Brummen had mijn vader weer een adresje. Hij had dit gekregen van een man die in IJsselmonde woonde, die hij een keer mee naar huis had genomen voor een overnachting omdat er wegens spertijd (iedereen moest om 8 uur binnen zijn) geen bootje meer voer van Kralingse Veer naar IJsselmonde. Kennelijk had hij verteld dat hij met twee kinderen naar Gelderland wilde gaan lopen. Mijn vader kreeg het adres van zijn zuster in Brummen om de groeten over te brengen. Daar aangekomen werden we hartelijk ontvangen. Ze hadden helaas geen slaapplek. Eén van haar zoons zat op een fiets die op een standaard stond zodat hij vrij kon trappen, zo hadden we wat licht van de fietslamp, want ook hier was het licht afgesloten. Ze gaf het adres van de evacuatiepost in Brummen op. Daar zijn we toen heengegaan. In een grote zaal met bedden kreeg ieder zijn eigen bed en wat te eten. Het waren kapok matrassen met een deken.

De volgende morgen sneeuwde het al weer. We gingen richting het veer om met een roeibootje over te steken naar Bronkhorst. Er was zoveel wind, het ijs was gaan kruien en het sneeuwde

steeds harder. Er voeren twee roeibootjes heen en weer. Op één van de bootjes werd onze fiets gezet en wij stapten daar bij in. Wij konden moeilijk aan de wal komen, door de wind en door het opgestapeld ijs dat aan de kant lag. We hebben lang op het water rondgetold. We werden ijskoud. Of wij niet zo'n goede roeier hadden, weet ik niet, de andere boot was al verschillende keren heen en weer geweest. Eindelijk lukte het dan toch. We liepen de dijk op richting (in mijn ogen van toen) een groot huis waar Duitse soldaten in zaten. Mijn vader vond de keuken en vroeg de niet zo snugger uitziende kok om wat te drinken voor ons. We kregen alle drie een soldatenmok met warme zwarte koffie, mijn vader gaf de kok wat Engelse sigaretten. Johan en ik waren stomverbaasd want mijn vader rookte zelf niet. Het bleek dat het gedropte sigaretten waren en wij wisten niet dat hij die bij zich had. We wisten ook niet dat hij in het verzet zat, dat hoorden we pas na de oorlog.

“Daarna gingen we in de jacht-sneeuw richting Steenderen, waar we tegen het middaguur aankwamen bij de boerderij “Heeckerenskolk”.”

Daarna gingen we in de jachtsneeuw richting Steenderen, waar we tegen het middaguur aankwamen bij de boerderij “Heeckerenskolk”. Daar kregen we bij de familie Wijers grote borden erwtensoep waardoor we weer wat warm konden worden. Ze vertelden dat er in Toldijk een evacuatiepost bij een molen was. 's Middags gingen we weer verder richting Toldijk. Er was nu een complete sneeuwstorm. Ondertussen waren we wandelende sneeuwpoppen geworden. Toen we de kruising in Toldijk overstaken (De Zutphen-Emmerikseweg) liepen we de Hoogstraat in. Na een aantal huizen was er aan de linkerkant een molen met een schuur ervoor, de evacuatiepost. We gingen naar binnen, het was daar lekker warm. Er zat een ambtenaar van de gemeente Steenderen, ene mijnheer Regelink, ik weet niet zeker of die naam juist is. Mijn vader vertelde hoe hij hier was gekomen. We werden vriendelijk ontvangen. Hij gaf ons het adres van de familie Rutgers, die bestond uit de weduwe Rutgers en haar dochter Jo Klein Holte-Rutgers die getrouwd was met Willem Klein Holte en die samen een dochtertje hadden van twee jaar oud, Joke. We gingen toen weer terug naar de kruising wat tegenwoordig een rotonde is. We gingen rechts de Zutphen-Emmerikseweg op en aan de rechterkant was een groot huis met een grote kruidenierswinkel.

Kruidenierswinkel aan de Zutphen-Emmerikseweg 16 van Jo Klein Holte-Rutgers en Willem Klein Holte.

We gingen naar binnen. Na enige tijd kwam er een vrouw met een rode hoofddoek om. We vertelden dat we dit adres hadden gekregen van de evacuatiepost om te overnachten. Ze was wat afhoudend (naderhand zou ik begrijpen waarom). Toen kwam er nog een wat oudere vrouw bij die zei dat we ons konden warmen en ze nodigde ons uit in de keuken. Daar kregen we ook nog brood met spek. Er was nog een jonge vrouw die met de was hielp. Nadat we onze natte jassen hadden uitgedaan en onze haren gekamd vertelde mijn vader wat zijn plannen waren. Dat hij via Doetinchem naar Barlo wilde lopen, want hij had zijn vriend (Boogman) beloofd dat hij, als het zou lukken, de groeten zou overbrengen aan zijn neef, ook een Boogman, die weduwnaar was en een hotel in Doetinchem bezat.

Tot onze verbazing kende deze familie deze man, want familie van hen, een tante (schoonzuster) was daar huishoudster. We mochten 's avonds ook blijven eten. Er werd zelfs op de opkamer voor ons gedekt. Zij hadden 's middags al warm gegeten. Het was heerlijk. Volgens mij hadden ze voor ons weckflessen opengetrokken. De reden dat ze eerst wat afhoudend waren was dat ze bij

de vorige evacués zelf helemaal onder de luizen en de vlooiën waren gekomen. Nu ze ontluisd en ontvlooid waren zagen ze er tegenop om nieuwe mensen onderdak te verlenen. Gelukkig hadden we geen luizen en vlooiën. Ik kon blijven slapen en Johan en mijn vader konden in "t heui" komen slapen bij de ouders van het jonge meisje, die ook met de was had geholpen. Ze heette Jantje Hanskamp. We zeiden elkaar welterusten en zij gingen met haar mee en ik kreeg een kamer voor mij alleen. Die was boven en ik kreeg een lekkere warme kruik mee naar bed. Het was een kleine kamer met een schuin dak en een dakraampje. Met betimmerde wanden en plafond, mooi groen geverfd. Ik heb toen heerlijk geslapen.

Er was geen stromend water uit een kraan, in de bijkeuken was een pomp voor water. Er stond op een commode een lampetkan met water met een wasbak eronder, een zeepbakje met zeep en een bakje voor een kam. Nadat ik met had gewassen en een lekker ontbijt had gehad met brood en melk, kwamen Johan en mijn vader mij ophalen. Ze vertelden dat ze bij zo'n aardige familie hadden geslapen. Er waren vijf dochters en een zoon, met een van de dochters zou ik bevriend

raken, dat was Riekske Hanskamp. Tot mijn verwondering vroeg de heer Klein Holte aan mijn vader of hij het goed vond dat ik daar bleef tot de oorlog over was. Want dan hadden ze iemand vast in huis en waren ze niet meer verplicht om andere mensen in huis te nemen. Mijn vader bood aan om kostgeld te betalen, daar wilden ze echter niets van weten; ze hadden een behoorlijke moestuin en een varken voor de slacht (dit was wel illegaal). Ook vroegen ze of ik voortaan niet meer meneer of mevrouw wilde zeggen maar tegen de oudere vrouw Opoe, tegen mevrouw Klein Holte Tante Jo en tegen meneer Klein Holte Oom Willem. Want dat "gemevrouw" en "gemeneer" waren ze niet zo gewend. Ik had daar geen moeite mee. Mijn vader en Johan vertrokken richting Doetinchem.

Toen ik op 30 januari 1945 de winkel van de familie Klein Holte binnenstapte had ik er geen idee van dat ik in het dorpje "Toldijk" zolang zou blijven, dat ik pas begin augustus weer naar huis zou gaan.

Er werd heel goed voor me gezorgd. Het klikte ook bijzonder goed met het kleine 2-jarige meisje Joke. Ik mocht haar aankleden en wassen, en als er geen luchtalarm was ging ik met haar wandelen. Als ze 's middags niet wilde slapen dan legde ik haar in mijn bed en ging er zelf bij liggen, dan sliep ze zo. We deden ook vaak boodschappen en in de buurt bracht ik ook wel boodschappen naar de klanten toe. Oom Willem zorgde ervoor dat ik warme klompen kreeg. Ook had ik al maanden een zwerende vinger, die door ondervoeding niet genas. Tante Jo zag dat, maar vond het eng om het verband te verwisselen, daarom vroeg ze haar man of hij dat wilde doen en dat deed hij. Iedere dag totdat het na zes weken genezen was.

Na een aantal dagen kwam mijn vader weer langs. Hij had Johan in Barlo onder kunnen brengen. Hij bleef één dagje en een nacht en hij sliep weer bij de familie Hanskamp. Samen met een broer van tante Jo, oom Herman, die met zijn vrouw tante Dina naast tante Jo woonde en een schildersbedrijf bezat, is mijn vader de boer op gegaan om eten te kopen om mee naar huis te nemen. Ze kwamen terug met een kruiwagen met eten. Dit moest allemaal mee op de fiets, maar ze kregen het voor elkaar en mijn vader ging weer terug naar huis. Ik zou hem pas in april weer zien.

Ondertussen kregen wij inkwartiering van twee Duitse soldaten met een groot aantal paarden die op de "deel" werden gezet, die soldaten sliepen daar ook. Tante Jo en Opoe vonden het een verschrikking want de WC was daar ook, aan de andere kant van de stal, naast het varkenshok. Opoe, tante Jo en ik mochten alleen naar de WC

als oom Willem meeding om de paarden in de gaten te houden. Want de soldaten waren er niet de hele dag.

Toen werd Opoe ziek, ze bleek difterie te hebben, een besmettelijke ziekte, ze was erg ziek. Eén voordeel was er wel, de soldaten en de paarden verdwenen snel, want de Duitsers waren o zo bang voor besmettelijke ziektes. Ook hoefde oom Wim niet meer voor de T.O.D. te werken.

Eén voordeel was er wel, de soldaten en de paarden verdwenen snel, want de Duitsers waren o zo bang voor besmettelijke ziektes.

We woonden aan de hoofdweg en als het mooi weer was waren er vaak beschietingen op Duitse konvooien. Als het wat meer bewolkt was dan kwamen er V1-raketten over. Die V1-raketten maakten een heel naar geluid, en natuurlijk ging het soms ook mis, en dat kon je snel horen. Ik was dan altijd erg bang en dan lag ik 's nachts te zweten in bed. Opoe merkte dat ik nauwelijks sliep. Ik sliep namelijk helemaal alleen boven. Opoe was na haar ziekte beneden in de bedstee op de opkamer gaan slapen en tante Jo en oom Willem in de kamer daarnaast. Ze was zo lief om mij bij haar in de bedstee te laten slapen. Toen sliep ik weer de hele nacht door. Op een keer, 's middags, we zaten net te eten, kwam er weer een V1, het geluid was verschrikkelijk. Toen door de luchtdruk de ruiten knapten greep ik Joke bij de hand en ging met haar onder de tafel zitten. We hebben stilletjes zitten wachten totdat de V1 zou ontploffen.

Gelukkig gebeurde dat niet. Hij was in de wei bij (Klein) Sessink neergestort. Dat was dus echt heel dichtbij. Ik was ook een keer naar de bakker (Eggink) om brood te halen. Ik stond op het punt om de winkel binnen te gaan toen ik iets door de lucht hoorde zoefen. Henk Memelink, een jongen uit mijn klas die toen toevallig in de winkel was, greep me bij de arm en trok me naar binnen. Toen viel er een granaatscherf voor de deur, net niet op mijn hoofd.

Ook was er aan de andere kant van de weg tegenover de bakker een carport, helemaal gecamoufleerd met takken en groene bladeren. Als er dan vanuit de lucht op Duitse auto's werd geschoten dan vluchtten de Duitsers onder die carport. Een keer was er een Duitse volkswagen met officieren erin die maar net op tijd uit hun auto konden komen. Ze renden de carport in maar de auto was doorzeefd met kogels en

vloog in brand. De laatste week van maart werd alles rustiger. De Duitsers trokken zich terug richting Duitsland. Soms per fiets, soms lopend, ze zagen er erg onverzorgd en moe uit. Toen gingen er geruchten dat de oorlog op zijn einde liep. Begin april, het liep tegen Pasen, werd er gezegd dat de geallieerden al in Hengelo waren. We zijn met vier meisjes, Jantje, Janny, Riekske en ik toen naar Hengelo (2e Paasdag) gelopen. Best gevaarlijk want we gingen door een stuk niemandsland. Hengelo bleek inderdaad al bevrijd. Volop tanks en jeeps met militairen erin en er werd geen schot gelost, de Duitsers waren daar al lang verdwenen. We kwamen weer veilig thuis. De andere dag rolden de tanks vanuit Hengelo ook ons dorp binnen, geweldig vonden we dat. Toch hebben we nog een aantal dagen in de kelder moeten doorbrengen. Want Zutphen, waar de Duitsers nog steeds zaten,

wilde zich niet overgeven. We sliepen op stromatassen in de kelder en door oom Willem en oom Herman werden grote zandzakken voor het kelderram neergezet. Er zijn in die dagen ook weer ramen gesneuveld. Oom Willem was maar weinig in de kelder. Hij leek helemaal niet bang te zijn. Alleen als het erg tekeer ging zat of stond hij halverwege de keldertrap. Die beschietingen waren heftig. Toen dat voorbij was kwamen er veel militaire auto's met soldaten (geallieerden) op het schoolplein. De school werd ook bezet, eerst door de Duitsers, nu door de geallieerden. We moesten naar school in de werkplaats bij de familie Olthof in de Hoogstraat. Planken op twee schragen en aan weerskanten banken. Aan de ene kant de jongens en aan de andere kant de meisjes. Met verschillende klassen door elkaar. Dit was een leuke tijd, we hebben met elkaar veel schik gehad, ook al was het oorlog. ■

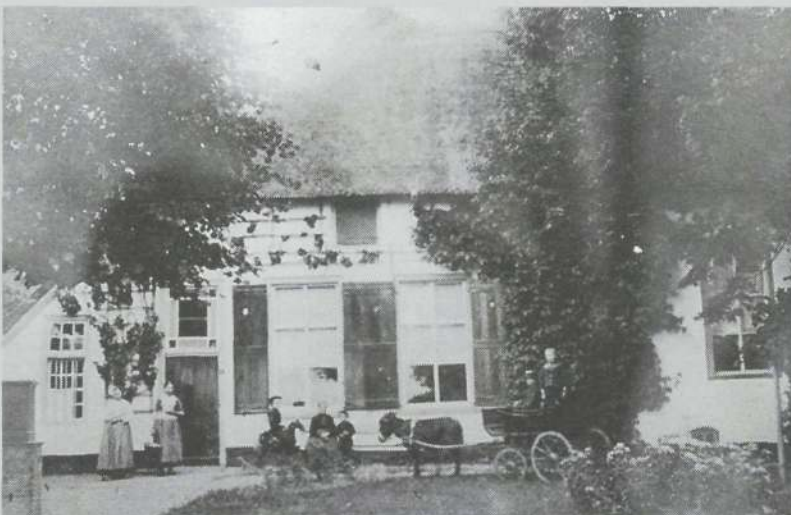
Van de Activiteitencommissie

Ma 9 maart

Jaarvergadering

Na de pauze geeft de heer Rieks Eggens een lezing over de (verdwenen) molens in de oude gemeente Steenderen.

Van de Archiefcommissie

In het archief zijn we deze foto tegen gekomen van een boerderij met daarvoor enige mensen en ezel met wagen. Wij denken dat dit een huis moet zijn binnen de voormalige gemeente Steenderen, maar weten het eigenlijk niet. Wie kent dit huis?

Voor degene die het antwoord weet, stuur een mail naar h.samberg@upcmail.nl

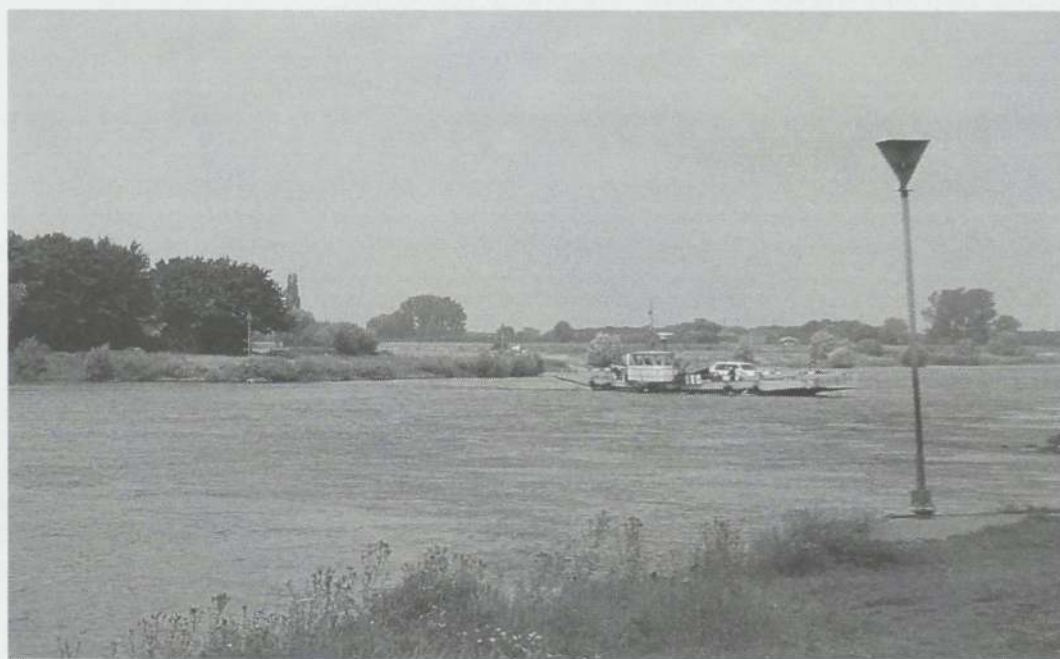
Mvg,

Henk Samberg

Steenderen toen en nu

Straatbeelden van toen gezien vanuit het nu.

Aan de hand van oude foto's die op dezelfde plaats opnieuw genomen zijn, is te zien wat er in de loop der jaren is veranderd.

Pontveer in
Bronkhorst.